

In 't vrije Amerika raakte hij pas recht op dreef. Hij schreef er voor een Warschausch dagblad interessante reisbeschrijvingen, die zijn naam vestigden onder al wat Poolsch was en Poolsch las; hij gaf er een aantal novellen in 't licht en schreef er ook zijn hoofdwerk, waarvan wij boven gewaagden. Aan 't eind der 19^e eeuw was hij „de” nationale Poolsche schrijver bij uitnemendheid, en zijn landgenooten hielden net zoo lang aan, tot hij in 't oude vaderland terugkwam. 'n Wonderlijk man! Door zijn vele reizen een der meest internationale „globe-trotters,” die men zich denken kan, — en tóch ook weer vol passie voor den vaderlandschen geboortegrond, gelijk een Bilderdijk zijn Holland liefhad!

In het jaar 1900 bonden zijn vrienden hem met vaste banden aan Oud-Polen.

Wat zeker zelden eenig schrijver gebeurd zal zijn: er was voor hem een nationale inzameling gehouden, die zooveel opbracht, dat er het buitenverblijf en landgoed Olezorek voor gekocht kon worden, 't welk hem vervolgens ten geschenke werd aangeboden, en waar hij, indien hij niet te Krakau of Warschau vertoefde, verblijf hield.

Roem en eer waren in ruime mate zijn deel.

In 1905 werd hem de bekende Nobel-prijs toegekend voor litteratuur en hij heeft het beleefd, dat de faam zijn naam door de gansche wereld uitdroeg.

Of hij daarom *gelukkig* was? . . . Daartoe behoort méér dan roem, eer en aardsch gewin, die de ziel niet verzadigen kunnen. . . .

Op den gastvrijen Zwitserschen bodem in ballingschap, stierf hij. Voor den man, die nog in 1907 zulk een gloeiend protest bij de gansche beschaafde wereld indiende tegen de krasse, drastische maatregelen, welke de Pruisische regeering zich veroorloofde om de Polen te germaniseeren; voor den man, die deze maatregelen noemen dorst „een afschuwelijke aanslag tegen de natuurlijke rechten der menschheid,” — wás geen plaats in een door de Centralen veroverd Polen, in oorlogstijd!

„Quo Vadis?” . . . dat is tenslotte ook voor hém de albeslissende levensvraag geweest! Mochten hier op aarde voor een beroemden balling als hij was, honderd wegen openstaan, — aan 't eind zijner aardsche loopbaan stond hij weer met den minsten Poolschen geitenhoeder, met elk Adamskind op één lijn en was slechts tweëerlei weg voor hem mogelijk.

Ons past het oordeel niet; zelfs voor een gissing missen wij, die niet weten, waarop hij in zijn uiterste ure zijn vertrouwen heeft gesteld, de gegevens; de Heere God zal hier het laatste woord spreken en Hij vergist Zich nooit!

Ons past het, onszelf met allen ernst de vraag te stellen: Quo Vadis?

„Waarheen gaat gij?” is de vraag, die over ons eeuwig wel of wee beslist. Zijn wij op weg naar de „Stad des Verderfs,” óf naar de „Stad, die fundamenten heeft, welker kunstenaar en bouwmeester God is,” het „Nieuwe Jeruzalem” met zijn paarden poorten, waar de troon Gods is en des Lams? Indien dit laatste: dat is zaligheid!

P. Br.

KEIZER FRANS JOZEF. †

Hwijgend staan daar de hoogwaardigheidsbekleeders van Oostenrijk. Minister Burian, met wien de Keizer dezen morgen nog staatsstukken behandelde, is er ook. En thans is het avond.

De familieleden van den stervende zijn aanwezig. Aan het hoofdeinde staat zijn veel geliefde dochter aartshertogin Maria Valeria, en de jonge troonopvolger en diens gade.

Terwijl de Oostenrijksche jagers onder de vroolijke tonen van den Radetzky-marsch zegevierend Wallachije binnendringen, is het hier stil. Er wordt niet gesproken; slechts gefluisterd. Als de dood zijn schaduw spreidt, dan wordt de mensch stil.

Ach, daar gaat een weemoedig ritselen door de roemrijke banen van den Habsburger standaard! De nevelen des doods breiden zich uit; de machtige keizer slaakt een diepen zucht, en met dien zucht vliedt zijn laatste ademtocht heen.

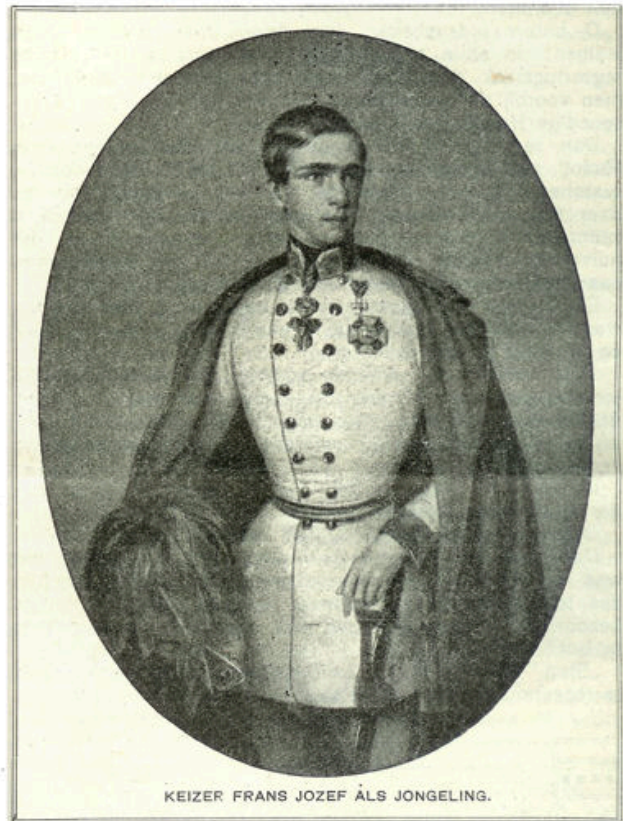
Als een mensch is overleden, vraagt men: Hoe oud is die man of die vrouw geworden? En als dan evenals van

Keizer Frans Jozef kan worden gezegd: Ruim zesentachtig jaar! dan noemt men zulks een mooien leeftijd.

Het komt, omdat ons leven zoo ontzettend kort is. De trein verlaat het station, en voordat wij er erg in hebben, is het eindstation bereikt. We beginnen te leven, en 't is al: uitstappen! want kort van dagen is het menschenleven, en droevig ruischt de klacht van den wijzen Prediker over de komende en de verdwijnende geslachten: „Ijdelheid der ijdelheden — het is alles ijdelheid!”

Een jongeling van achttien jaar was deze vorst, toen hij den troon beklom. Den 1sten December 1848 was hij nog student; den volgenden dag was hij Keizer. Zoo heeft hij dan bijna achtenzestig jaar geregeerd.

Voor ons, kinderen der kortstondigheid, is het een lange regeeringstijd. Het is zonder voorbeeld in de Europeesche geschiedenis, want al duurde de regeering van den Fran-

KEIZER FRANS JOZEF ALS JONGELING.

schen Koning Lodewijk XIV langer, we moeten niet vergeten, dat gedurende de eerste dertien jaren van diens regeering de teugels van het bewind feitelijk berustten in de handen van zijn voogden.

Toen Frans Jozef den troon beklom, stond zijn rijk in lichte laaie. Het was het wonderjaar. De revolutie regeerde, in Madrid en Weenen, in Parijs en Berlijn brak tegelijkertijd de omwenteling uit. De lucht was verzadigd van electriciteit; de bliksemstraal schoot uit, en Hongarije vloog in brand.

Frans Jozef vertegenwoordigde een gewichtig deel der nieuwste geschiedenis. Hij leed in 1859 de nederlaag in den oorlog tegen Frankrijk; in 1866 tegen Pruisen. Telkens sloot hij spoedig vrede, want hij had den vrede lief, en nu is het zijn lot geweest, een voorname rol te vervullen in den verschrikkelijksten oorlog, dien de wereld ooit heeft gekend.

Vol idealen begon de jeugdige Keizer zijn regeering, en gaarne luisterde hij naar zijn moeder met hara contrarevolutionaire strevingen. Doch later verliet hij den auto-cratischen hoek, en in het tweede tijdperk zijner regeering toonde hij, een echt constitutioneel vorst te willen zijn.

Hij was geen groote historische figuur, maar somwijlen, als het noodig was, toonde hij dat gebaar van majesteit; dat wij zoo gaarne bewonderen in de keizers en de koningen bij de gratie Gods. Hij was een vorst van een ijzeren plichtsbef en van een eenvoudige, minzame manier. Een vorst met een trouw, nobel hart, en regeerend over vele natiën, schonk God hem de wijsheid, ze rondom den troon van Habsburg te vereenigen. In de oorlogen, door hem gevoerd, heeft hij geen lauweren behaald, en toch was hij een veroveraar in den edelsten zin des woords — hij veroverde de harten zijner volken!

Een man, gekleed in den schitterenden keizersmantel — men benijdt die menschen, omdat men niet weet, hoe zwaar hun de kroon kan drukken. Wij zoeken de ellende en de tranen in de hutten, en den blijden lach der vreugde in de paleizen, omdat de schijn ons bedriegt, en de muren der paleizen den kreet der smart en den gil van den angst niet doorlaten.

O bittere lijdensbeker, dien dezen man heeft moeten ledigen! In stille oogenblikken, uitrustend van zijn zware regeeringstaak, dan gingen voor zijn geestesoog de schimmen voorbij der verslagenen van het fiere doch zoo rampspoedige Habsburger huis.

Dan zag hij het bloedende lijk van zijn eenigen zoon Rudolf, zijn vreugde en zijn vaders trots. In een stil jachtslot, tusschen het hoog geboomte, ver van 's werelds gewoel, daar viel de Kroonprins met zijn geliefde door moord of zelfmoord — wie zal het zeggen? De vader kende dat huiveringwekkende geheim, en hij zal het medenemen naar den diepen grafkelder van de Capucijner kerk.

De broeder van dezen vorst, aarts Hertog Maximiliaan, was naar Mexico gegaan, om er een keizerskroon te zoeken, en hij vond er den dood.

Daar ruischt een donkere stroom van bloed door de jongste geschiedenis van Habsburg, en met ontzetting denken we aan den vloek van die Hongaarsche gravin, uit de dagen van den Hongaarschen opstand, die Habsburg vervloekte tot in het vierde geslacht . . .

In die stille uren — dan zag de Keizer de schimmen der verslagenen van zijn geslacht.

O zeker, hij zag ook lieflijker beelden!

Daar was een jonge man van vijf-en-twintig jaren; dat was deze Keizer. Hij wandelde op de zonnige hoogten des levens, en op die zonnige hoogten ontmoette hij de bekoorlijke prinses Elizabeth van Beieren: op een feest te Ischl.

„Sissi," zei hij zacht, „wilt ge mij helpen, mijn volken te regeeren?" Want Sissi was haar lievelingsnaam.

En toen Sissi de zijne was geworden, staarde hij door poorten van goud in een aardsch paradijs.

Doch het was geen paradijs. En keizerin Elizabeth bedreef rouw over haar eenigen zoon, 'tordat de hand van een anarchist haar vermoordde.

Op een Belgisch kasteel woont een waanzinnige vrouw. En wanneer men vraagt, wie deze vrouw is, dan luidt het antwoord: „De weduwe van den ongelukkigen keizer van Mexico; de schoonzuster van den Oostenrijkschen Keizer."

De Duitse stormvloed kwam; zij heeft het niet begrepen. Een kind van vier jaar heeft meer begrip van het vreeselijk wereldgebeuren dan zij. Zij ziet niet; haar geest doolt rond in den nacht van den waanzin.

Twaalf leden van het Habsburger geslacht vonden op noodlottige wijze hun eind. Een aarts Hertog kwam om in de zee; een prinses in de vlammen; en bij den dubbelmoord van Serajewo barstte de beklagenswaardige Keizer uit in den kreet: „O bittere beker, dien ik moet drinken!"

Wij hebben steeds een hartelijke sympathie voor dezen Keizer: om zijn vriendelijk hart, om zijn eenvoud en oprechtheid, om zijn plichtsbef, om zijn trouwe zorg voor zijn vele volken. En al was er meer dan één harde lijn in zijn regeering, die ons bedroefde, we willen niet vergeten, dat hij op een der moeilijkste tronen van Europa zat, en de omstandigheden hem meer dan eens te machtig waren. Bovendien hebben zijn bange tegenspoeden de scherpste der harde lijnen voor het oog verzacht, en zelfs zijn vijanden met hem verzoend.

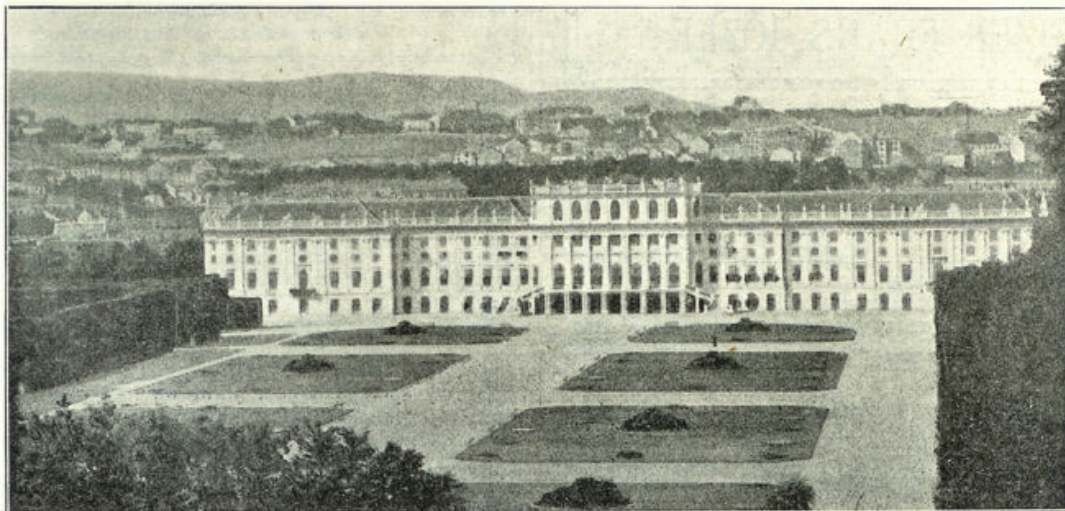
Ik heb me dikwijls verwonderd, dat deze man niet is neergestort onder den onzaglijken last van leed, die zijn schouders drukte. Onzichtbare krachten moeten hem hebben gesteund, en waarheid is het, dat hij in den godsdienst zijn troost en zijn kracht vond. Daar ligt de sleutel van het geheim. En zijn belijdenis was, dat zijn oog en zijn hoop waren gericht op het Kruis van Golgotha.

Op de hooge, zilveren luchters branden de kaarsen, en terwijl de oorlogstorm den Oostenrijkschen staat doet schudden op zijn grondvesten, ligt zijn heerscher daar stil en rustig op de doodsbaar; als een wandelaar, vermoed van 's levens zwaren tocht.

Daar staat geschreven: „De rechtvaardige zal ingaan in den vrede; zij zullen rusten op hun slaapsteden, een iegelijk, die in zijne oprechtheid gewandeld heeft."

Dat zij het lot van Keizer Frans Jozef! Dat zij ons lot, als de nacht komt!

L. P.

HET KEIZERLIJK LUSTSLOT SCHÖNBRUNN.